

Gustave
Le Bon

MINIOS
PSICHOLOGIJA

Gustave Le Bon

MINIOS PSICHOLOGIJA

Iš prancūzų kalbos vertė Nomeda Hofertaitė

VILNIUS 2020

VERSTA IŠ
PSYCHOLOGIE DES FOULES
GUSTAVE LE BON
PARIS
LIBRAIRIE FÉLIX ALCAN
BOULEVARD SAINT-GERMAIN, 108
1937

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama
Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos
Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDDB).

VIRŠELIO DAILININKAS PAULIUS JAUTAKAS
MAKETAVO ERNESTAS VINICKAS

Leidykla VAGA, Gedimino pr. 50, LT-01110 Vilnius
El. p. info@vaga.lt; www.vaga.lt
tel. +370 5 249 8121; faks. +370 5 249 8122

Spausdino UAB BALTO print, Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius
Tiražas 800 egz.

© Vertimas į lietuvių kalbą, Nomeda Hofertaitė, 2011
© Serijos viršelių idėjos autorė Deimantė Rybakovienė
© Leidykla VAGA, 2011

ISBN 978-5-415-02200-7

TURINYS

PRATARMĖ / 13

ĮVADAS

Minios era / 17

Dabartinio amžiaus evoliucija. Didieji civilizacijos pokyčiai kaip tautų mąstymo padarinys. Šiuolaikinis tikėjimas minios galia. Minia keičia tradicinę valstybės politiką. Kaip liaudies klasės ateina į valdžią ir kaip pasireiškia jų galia. Neišvengiami minios valdžios padariniai. Minia ne tik griaua. Minia sugriauna nusenusias civilizacijas. Visuotinis minios psichologijos neišmanymas. Minios studijų svarba įstatymų leidėjams ir kitiems valstybės veikėjams.

PIRMA KNYGA

Minios siela

PIRMA DALIS

Bendrieji minios bruožai.

Minios mąstymo vientisumo dėsnis / 29

Minios sandara psichologiniu požiūriu. Miniai sudaryti neužtenka gausaus individų sambūrio. Psichologinės minios bruožai. Minios individų idėjų ir jausmų kryptingumas ir asmenybių išnykimas. Minią valdo veiksniai, kurių ji nesuvokia. Cerebrinio gyvybingumo išnykimas ir meduliarinio gyvybingumo viršenybė. Menkas intelektas ir didelė jausmų kaita. Minios jausmai gali būti geresni ar blogesni nei minią sudarančių individų. Minia gali būti ir didvyriška, ir nusikalstama.

ANTRA DALIS

Minios jausmai ir moralė / 40

§ 1. *Minios impulsyvumas, nepastovumas, dirglumas.* Minia pasiduoda išoriniams stimulams ir nuolat kinta. Minios impulsai yra tokie valdingi ir nenugaliimi, kad užgožia asmeninės naudos poreikį. Minia nieko neapgulvoja iš anksto. Rasės poveikis. § 2. *Minios imlumas įtaigai ir patiklumas.* Minios paklusnumas pasiūlymui. Minios mąstymo atkurti vaizdai laikomi tikrove. Kodėl visi minios individai regi panašius vaizdus. Minia sulygina išminčių ir kvailių. Įvairūs iliuzijų pavyzdžiai, būdingi visiems minios individams. Negalima pasitikėti jokių minios liudijimu. Daugybės liudininkų parodymų sutapimas yra pats nepatikimiausias fakto įrodymas. Menka istorinių knygų vertė. § 3. *Perdėti ir pernelyg paprasti minios jausmai.* Minia nepripažįsta nei dvejonių, nei svyravimų ir nuolat eina į kraštutinumus. Minios jausmai nebūna santūrūs. § 4. *Minios netolerancija, autoritarizmas ir konservatizmas.* Minios jausmų priežastys. Minios vergiškumas ir pataikavimas stipriai valdžiai. Momentiniai revoliuciniai minios instinktai dera su jos konservatyvumu. Minia nesąmoningai priešinasi pokyčiams ir pažangai. § 5. *Minios moralė.* Minios moralė gali priklausyti nuo įtaigos: minios moralė gerokai mažesnė arba gerokai didesnė už jos individų moralę. Paaiškinimas ir pavyzdžiai. Minią retai veda tie motyvai, kurie dažniausiai būdingi pavieniam individui. Moralizuojantis minios vaidmuo.

TREČIA DALIS

Minios idėjos, samprotavimai ir vaizduotė / 62

§ 1. *Minios idėjos.* Pagrindinės ir šalutinės idėjos. Kaip vienu metu gali egzistuoti prieštaringos idėjos. Didžiųjų idėjų transformacija į minios suvokimo lygmenį. Socialinė idėjų įtaka nepriklauso nuo jų teisingumo. § 2. *Minios samprotavimai.* Miniai samprotavimai nedaro įtakos. Minios samprotavimai visada menki. Minia idėjas susieja tik tariama analogija ar seka. § 3. *Minios vaizduotė.* Minios vaizduotės galia. Minia mąsto tarpusavyje nesusijusiais vaizdiniais. Minią ypač jaudina nepaprastumas. Stebuklai ir legendos yra civilizacijos ramsčiai. Liaudies vaizduotė visada buvo valstybės žmonių galios pagrindas. Kaip pasireiškia įvykiai, jaudrinantys minios vaizduotę.

KETVIRTA DALIS

Religinės formos, kuriomis pagrįsti minios įsitikinimai / 72

Kas sukelia religinį jausmą. Religinis jausmas nepriklauso nuo dievybės garbinimo. Religinio jausmo bruožai. Įsitikinimų, įgijusių religijos formą, galia. Įvairūs pavyzdžiai. Liaudies dievai nedingsta. Naujosios dievybės. Religinės ateizmo formos. Šių sąvokų svarba istoriniu požiūriu. Reformacija, Šv. Bartolomėjaus naktis, Teroro laikotarpis ir kiti panašūs įvykiai yra religinių minios jausmų, o ne pavienių individų padarinys.

ANTRA KNYGA

Minios nuomonė ir tikėjimas

PIRMA DALIS

Netiesioginiai minios nuomonė ir tikėjimą lemiantys veiksniai / 81

Parengiamieji minios tikėjimo veiksniai. Minios tikėjimas priklauso nuo nuodugaus parengimo. Įvairių tikėjimo veiksnių aptarimas. § 1. *Rasė*. Vyraujanti rasės įtaka. Rasė perduoda protėvių pasiūlymus. § 2. *Tradicijos*. Tradicijos yra rasės sielos sintezė. Socialinė tradicijų svarba. Kodėl taip reikalingos tradicijos tampa kenksmingos. Minia atkakliai laikosi tradicinių idėjų. § 3. *Laikas*. Tikėjimas pamažu atsiranda ir pamažu išnyksta. Laikui bėgant iš sumaišties gali atsirasti tvarka. § 4. *Politinės ir socialinės santvarkos*. Klaidingas jų reikšmės supratimas. Santvarkų įtaka yra labai maža. Santvarka yra ne priežastis, o padarinys. Tauta negali pasirinkti santvarkos, kuri jai atrodo geriausia. Santvarkos yra tik pavadinimai, o tie patys pavadinimai reiškia skirtingus dalykus. Kaip gali atsirasti santvarka. Kai kurioms tautoms būtina teoriškai bloga santvarka, pavyzdžiui, centralizacija. § 5. *Švietimas ir ugdymas*. Klaidingos šiuolaikinės idėjos apie mokymo įtaką miniai. Statistinės nuorodos. Demoralizuojanti lotynų švietimo sistema. Kokia galėtų būti mokymo įtaka. Įvairių tautų pavyzdžiai.

ANTRA DALIS

Tiesioginiai minios nuomonių veiksniai / 101

§ 1. *Vaizdai, žodžiai ir formulės.* Žodžių ir formulių magija. Žodžių jėga yra susijusi su vaizdiniais, kuriuos žodžiai primena nepriklausomai nuo jų tikrosios prasmės. Vaizdiniai keičiasi kintant epochoms ir rasėms. Žodžių išsivadėjimas. Kelių dažnai vartojamų žodžių svarbūs reikšmės pokyčiai. Politinė tendencija pervardinti senus dalykus, kai senieji pavadinimai nebe patinka miniai. Žodžių reikšmės kitimas priklausomai nuo rasės. Skirtingos žodžio *demokratija* reikšmės Europoje ir Amerikoje. § 2. *Iliuzijos.* Jų svarba. Iliuzijos būdingos visų civilizacijų raidai. Iliuzijų socialinė būtinybė. Minia visuomet teikia pirmenybę iliuzijoms, o ne tiesai. § 3. *Patirtis.* Tik patirtis minios sieloje gali įdiegti reikalingas tiesas ir išnaikinti pavojingas iliuzijas. Patirtis veiksminga, kai dažnai kartojasi. Miniai įtikinti būtinos patirties vertė. § 4. *Protas.* Jo neveiksmingumas miniai. Minia valdoma tik paveikiant jos nesąmoningus jausmus. Logikos reikšmė istorijoje. Neįtikėtinų įvykių slaptos priežastys.

TREČIA DALIS

Minios lyderiai ir jų įtaigos priemonės / 115

§ 1. *Minios lyderiai.* Minios individų instinktyvus poreikis paklusti lyderiui. Lyderio psichologija. Tik lyderis gali įkurti tikėjimą ir valdyti minią. Būtinasis lyderio despotizmas. Lyderių klasifikacija. Valios vaidmuo. § 2. *Lyderio įtakos priemonės: teigimas, kartojimas, užkrėtimas.* Šių veiksmų reikšmė. Kaip užkrėtimas apima visus visuomenės sluoksnius: nuo žemiausių iki aukščiausių. Liaudies nuomonė gali greitai virsti visuotine nuomone. § 3. *Autoritetas.* Autoriteto apibrėžimas ir klasifikacija. Įgytas ir asmeninis autoritetas. Įvairūs pavyzdžiai. Kaip autoritetas sunyksta.

KETVIRTA DALIS

Ribotas minios tikėjimo ir nuomonių kintamumas / 136

§ 1. *Pastovus tikėjimas.* Kai kurių visuotinių tikėjimų pastovumas. Tai civilizacijos vedliai. Tikėjimą išnaikinti sunku. Kodėl kai kurioms tautoms netolerancija yra dorybė. Visuotinio tikėjimo filosofinis absurdas netrukdo jam plisti. § 2. *Minios kintančios nuomonės.* Nuomonių, kurios nekyla iš visuoti-

nių tikėjimų, didelė kaita. Regimi idėjų ir tikėjimų pokyčiai per mažesnę nei šimto metų laikotarpį. Tikrasis šių pokyčių mastas. Reiškiniai, kuriuos veikia permainos. Šiandienos visuotinio tikėjimo nykimas ir didžiulis spaudos išplitimas paspartina nuomonių kaitą. Kaip minios nuomonės daugumai įdiegia abejingumą. Vyriausybės nebepajėgia formuoti nuomonės ir jai vadovauti. Šiandienos nuomonių įvairumas apsaugo nuo nuomonės tironijos.

TREČIA KNYGA

Minios kategorijų klasifikacija ir aprašymas

PIRMA DALIS

Minios klasifikacija / 151

Minios klasifikacija. § 1. *Heterogeninės minios*. Jų skirstymas. Rasės įtaka. Minios siela tiek silpnesnė, kiek stipresnė rasės siela. Rasės siela atspindi civilizaciją, o minios siela – barbarybę. § 2. *Homogeninės minios*. Jų skirstymas. Sektos, kastos, klasės.

ANTRA DALIS

Vadinamoji nusikalstama minia / 156

Vadinamoji nusikalstama minia. Minia gali būti nusikalstama teisiniu, bet ne psichologiniu požiūriu. Visiškas minios veiksmų nesąmoningumas. Įvairūs pavyzdžiai. „Rugsėjininkų“ psichologija. Jų mąstymas, jausmai, žiaurumas ir moralė.

TREČIA DALIS

Prisiekusiųjų teismas / 161

Prisiekusiųjų teismas. Bendrieji prisiekusiųjų požymiai. Statistika rodo, kad prisiekusiųjų teismo sprendimai nepriklauso nuo jo sudėties. Kaip paveikiami prisiekusieji. Silpnas mąstymo poveikis. Garsių advokatų įtaigos metodai. Nusikaltimai, kuriems prisiekusieji yra labai atlidūs arba labai griežti. Prisiekusiųjų institucijos nauda ir pavojus, kuris kiltų ją pakeitus teisėjais.

KETVIRTA DALIS

Rinkėjų minia / 169

Bendrieji rinkėjų minios požymiai. Kaip ji įtikinama. Kandidatui privalomi pranašumai. Autoriteto svarba. Kodėl darbininkai ir valstiečiai retai pasirenka kandidatus iš savo klasės. Žodžių ir formulių poveikis rinkėjui. Bendrieji rinkimų iškalbos bruožai. Kaip formuojama rinkėjų nuomonė. Politinių komitetų galia. Jie atstovauja pavojingiausią tironijos formą. Revoliuciniai komitetai. Visuotinio balsavimo, nors ir menkos psichologinės vertės, atsisakyti negalima. Kodėl balsavimo rezultatai išliktų tie patys, jei balsuoti galėtų tik viena piliečių klasė. Ką atskleidžia visuotinis balsavimas įvairiose šalyse.

PENKTA DALIS

Parlamentinės asamblėjos / 179

Parlamentinė minia turi daugumą heterogeninės neanoniminės minios bendrųjų požymių. Nuomonių paprastumas. Įtaiga ir jos ribotumas. Nekintamos ir nepalenkiamos nuomonės; kintančios nuomonės. Kodėl vyrauja abejonė. Lyderių vaidmuo. Autoriteto priežastis. Lyderiai yra tikrieji asamblėjos šeimininkai – balsuojanti mažuma. Absoliuti lyderių galia. Jų iškalbos bruožai. Posakiai ir vaizdiniai. Psichologinė būtinybė: lyderiai paprastai turi būti tikintys ir riboto akiračio. Neautoritetingo pranešėjo argumentai negali būti priimti. Gerų ar blogų jausmų perdėjimas asamblėjose. Asamblėjos automatizmas. Konvento sesijos. Kada asamblėja praranda minios požymius. Specialistų įtaka specialiaisiais klausimais. Visų šalių parlamentinės tvarkos pranašumai ir pavojai. Parlamentinė tvarka, pritaikyta šiuolaikiniams poreikiams, iš tiesų yra lėšų švaistymas ir laipsniškas laisvės suvaržymas. *Išvados.*

PRATARMĖ*

Visuma bendrų bruožų, kuriuos visi vienos rasės individai paveldi ar perima iš aplinkos, yra rasės siela.

Šie iš protėvių paveldėti bruožai labai pastovūs. Tačiau, kai kokia nors dingstimi trumpam susiburia tam tikras žmonių skaičius, stebėjimai rodo, kad prie jų senųjų bruožų prisideda naujų požymių, kurie kartais labai skiriasi nuo įprastų rasės bruožų.

Šių bruožų visuma sudaro bendrą, galingą, bet tik akimirkos sielą.

Istorijoje minia visuomet buvo įtakinga, tačiau niekada taip stipriai kaip dabar. Nesąmoninga minios veikla, pakeičianti sąmoningą individų veiklą, yra vienas dabartinio amžiaus požymių.

* **Šiame veikale**, kuris pirmą kartą išleistas 1895 metais, niekas nebuvo pakeista. Jame išdėstytos idėjos tuo metu atrodė paradoksalios, bet šiandien jau laikomos klasikinėmis. *Minios psichologija* išversta į daug kalbų: anglų, vokiečių, ispanų, rusų, švedų, čekų, lenkų, turkų, arabų, japonų ir kt. Į arabų kalbą išvertė Kairo teisingumo ministras Fathy Pacha. Vertimo į japonų kalbą pradžioje pridėtas barono Motono straipsnis apie autoriaus darbų. Pastarasis tuomet dirbo ambasadoriumi Sankt Peterburge, paskui tapo Japonijos užsienio reikalų ministru.

BIBLIOTHÈQUE DE PHILOSOPHIE CONTEMPORAINE

PSYCHOLOGIE DES FOULES

PAR

GUSTAVE LE BON

QUARANTIÈME ÉDITION

ALCAN

MINIOSPSICHOLOGIJOS VIRŠELIS. 1937 METŲ LEIDIMAS, PARYŽIUS

MINIOS PSICHOLOGIJA

PSYCHOLOGIE
DES FOULES

PAR
GUSTAVE LE BON

QUARANTIÈME ÉDITION

PARIS
LIBRAIRIE FÉLIX ALCAN
108, BOULEVARD SAINT-GERMAIN, 108

1937

Tous droits de reproduction de traduction, et d'adaptation
réservés pour tous pays.

I V A D A S

Minios era

Dabartinio amžiaus evoliucija. Didieji civilizacijos pokyčiai kaip tautų mąstymo padarinys. Šiuolaikinis tikėjimas minios galia. Minia keičia tradicinę valstybės politiką. Kaip liaudies klasės ateina į valdžią ir kaip pasireiškia jų galia. Neišvengiami minios valdžios padariniai. Minia ne tik griaua. Minia sugriaua nusenusias civilizacijas. Visuotinis minios psichologijos neišmanymas. Minios studijų svarba įstatymų leidėjams ir kitiems valstybės veikėjams.

Iš pažiūros atrodo, kad didžiulius sukrėtimus prieš civilizacijos perversmą nulemia reikšmingi politiniai pokyčiai: svetimšalių invazija ar dinastijos nuvertimas. Tačiau kruopšti tokių įvykių analizė atskleidžia už tariamų priežasčių slypinčią tikrąją priežastį – tai reikšmingas tautos pažiūrų pokytis.

Tikrosios istorinės permainos – ne tos, kurios stebina didybe ir prievarta. Vieninteliai svarbūs pokyčiai, atnaujinantys civilizaciją, yra pažiūrų, koncepcijų ir tikėjimų kaita. O reikšmingi įvykiai yra tik akivaizdus nematomų jausmų perversmo padarinys. Tačiau tokie pokyčiai

vyksta retai, nes stabiliausias rasės aspektas yra paveldimas jausmų pagrindas.

Dabartinis laikmetis yra vienas tų kritinių laikotarpių, kuriuo vyksta mąstymo pasikeitimas.

Šį pokytį lemia du svarbūs veiksniai: religinių, politinių ir socialinių pažiūrų, sudarančių civilizacijos pagrindą, žlugimas ir naujų mąstymo bei egzistencijos sąlygų, nulemtų šiuolaikinio mokslo ir technologijų, sukūrimas.

Praeities idėjos, nors jau ginčijamos, vis dar labai įtakingos, o naujosios, kurios turėtų pakeisti atgyvenusias, dar tik atsiranda; taigi dabartinis amžius yra pereinamasis tarpsnis, sumaištis laikotarpis.

Šiuo metu nelengva nuspėti, kas išsirutulios iš šio ganėtinai chaotiško laikotarpio. Kokiomis pamatinėmis idėjomis remsis ateities visuomenė? To dar nežinome. Tačiau jau dabar galima numatyti, kad visuomenės organizacinę struktūrą gerokai nulems nauja jėga, šių laikų valdovė – minia. Ji vienintelė pakyla virš daugybės atgyvenusių idėjų griuvėsių, virš nuverstų valdžių ir, regis, greitai absorbuoja kitas jėgas. Netgi kai išsivadėja senieji tikėjimai, kai vienas po kito nugriūva atraminiai visuomenės stulpai, vienintelei minios galiai niekas negresia, negana to, jos autoritetas vis stiprėja. Taigi amžius, į kurį įžengėme, bus MINIOS ERA.

Vos prieš šimtmetį pagrindinė įvykių varomoji jėga buvo tradicinė valstybės politika ir kunigaikščių varžybos, o minios nuomonės dažniausiai nebuvo paima. Dabar priešingai – politinė tradicija, individualios monarchų pažiūros ir valdovų konkurencija turi mažai įtakos, viršiausias yra minios balsas. Ji primeta savo valią karaliams, o šie turi išgirsti jos balsą. Tautų likimai sprendžiami nebe kunigaikščių tarybose, bet minios sieloje.

Liaudies klasių atėjimas į politiką ir pamažu didėjanti jų transformacija į valdančiąsias klases yra vienas svarbiausių mūsų epochos – pereinamojo laikotarpio – ženklų. Kitaip nei gali pasirodyti, visuotinio balsavimo įvedimas – ilgą laiką visuotinio balsavimo įtaka buvo menka – nėra šio politinio pokyčio esminis bruožas. Minios galia stiprėjo iš pradžių propaguojant tam tikras idėjas, kurios pamažu įsitvirtino žmonių sąmonėje, o paskui individams buriantis į organizacijas, siekiančias įgyvendinti tam tikras koncepcijas. Organizuodamasi minia suformulavo, jeigu ne teisingų, tai bent aiškiai apibrėžtų ir sau naudingų idėjų ir suvokė savo galią. Minia kuria konsorciumus, prieš kuriuos kapituliuoja visos valdžios, steigia profesines sąjungas, kurios bando sureguliuoti darbo ir užmokesčio sąlygas nepaisydamos ekonomikos dėsnių. Minia į parlamentines asamblėjas siunčia savo at-

stovus, kurie negali savarankiškai veikti savo iniciatyva, bet tik atlieka komitetų atstovų funkcijas.

Šiandien minios reikalavimai tampa vis aiškesni: ji bando iš pagrindų sugriauti šiuolaikinę visuomenę ir gražinti ją į pirmąją komunizmą, kuris buvo įprasta bendruomenės būseną prieš civilizacijos aušrą. Apriboti darbo valandas, nacionalizuoti šachtas, geležinkelius, gamyklas ir žemę, vienodai padalyti produktus, nušalinti nuo valdžios aukštesnes klases ir paaugštinti liaudies klases, ir t. t. – tokie yra minios reikalavimai.

Ne itin gebanti samprotauti minia, pasirodo greita veikti. Dabartinė organizacija miniai suteikia milžinišką jėgą. Dogmos, kurios šiandien tik atsiranda, greitai įgis senųjų dogmų galią, t. y. stiprią, tironišką, diskusijos nepripažįstančią jėgą. Dieviška minios teisė pakeičia dievišką karalių teisę.

Mūsų buržuazijos mėgstami rašytojai, geriausiai atstovaujantys kiek ribotas jos idėjas ir ne itin tolerantišką nuomonę, primityvų skepticizmą ir kartais didelį egoizmą, susidūrę su naująja stiprėjančia jėga, puola į paniką ir į kovą su žmonių mąstymo pakrikimu, beviltiškai šaukiasi moralinių kadaise jų pačių paniekintos Bažnyčios jėgų. Jie kalba apie mokslo bankrotą ir primena seniai žinomas tiesas. Tačiau šie naujieji atsivertėliai pamiršta, kad jau per vėlu. Nors malonė juos palietė, ji neturės tos

pačios galios sieloms, kurioms beveik nerūpi pomirtinis gyvenimas. Minia jau nenori dievų, kurių vakar išsižadėjo jos vedliai. Jokia jėga – nei Dievas, nei žmogus – neprivers upės tekėti atgal.

Nebuvo jokio mokslo bankroto ir mokslas neturi nieko bendro nei su dabartine intelektualine sumaištimi, nei su iš pastarosios kylančia jėga. Mokslas pažadėjo tiesą ar bent protui suvokiamų ryšių pažinimą, tačiau niekada nežadėjo nei taikos, nei laimės. Mokslas visiškai abejingas žmonių jausmams – visai negirdi mūsų dejonų, ir jo išguitų iliuzijų jau niekas nesugrąžins.

Bendri simptomai visose tautose rodo, kad minios galia sparčiai stiprėja, ir nepasitvirtina mūsų lūkesčiai, kad ji netrukus nustos augti. Taigi teks susitaikyti su viskuo, kas mūsų laukia. Kaltinimai ir priekaištai yra tik tušti žodžiai. Galimas dalykas, minios atėjimas į valdžią žymi paskutinius Vakarų civilizacijos etapus ir grįžimą prie anarchijos, kuri įsivyrąja prieš gimstant naujai visuomenei. Vis dėlto gal šiems padariniams įmanoma užkirsti kelią?

Ankstesnių išsivadėjusių civilizacijų griūtys išryškino pagrindinį minios vaidmenį. Istorija moko, kad moralinėms jėgoms, kurios yra tarsi visuomenės armatūra, prarandant įtaką, civilizaciją galų gale pribagia nesąmoninga ir brutali masė, pagrįstai vadinama barbarais. Ankstesnes civilizacijas sukdavo ir plėtodavo nedidelė

intelektualios aristokratijos grupė, o minia šio vaidmens dar niekada neatliko. Pastaroji gali tik naikinti. Miniai viešpataujant, visada įsivyrėja netvarka ir sumaištis. Civilizacija sukuria pastovias taisykles, įveda drausmę, instinktus suvaldo protu, numato ateities perspektyvą, palaiko aukštą kultūros lygį, o minia, palikta pati sau, šių sąlygų niekada nesukurs. Jos griaunamoji galia veikia kaip mikrobai, paspartinantys lavonų irimą. Kinivarpu išėstą civilizacijos statinį minia visada sulygina su žeme. Tada jos vaidmuo ypač išryškėja. Akla masių jėga akimirkai tampa vienintele istorijos filosofija.

Ar taip atsitiks ir su mūsų civilizacija? Yra pagrindo būgštauti, nors kol kas tiksliai nežinome.

Tačiau kad ir kas atsitiktų, teks nusileisti minios valdžiai, nes pažinimo troškimas pamažu išvartė visas kliūtis, galinčias ją sulaikyti.

Minia, apie kurią imta tiek daug kalbėti, mums, deja, menkai pažįstama. Profesionalūs psichologai, visada gyvenę toli nuo minios, į ją beveik nekreipdavo dėmesio, o domėjosi ja tik kaip potencialiu nusikaltėliu. Be abejo, minia nusikalsta, tačiau gali būti ir dora, netgi didvyriška ir visokia kitokia. Minios nusikalstamumas yra tik vienas jos psichologijos aspektas, kuris neatskleidžia visos jos psichikos sąrangos; lygiai taip pat negalime pažinti individo vien tik iš jo ydų.

Tiesą sakant, pasaulio valdovai, religijų ar imperijų pradininkai, visų tikybų apaštalai, žinomi valstybės veikėjai, o kuklesnėje srityje mažų bendruomenių vadovai buvo nesąmoningi psichologai, instinktyviai pažįstantys minios sielą, dažnai netgi puikiai. Todėl jie lengvai tapdavo minios vedliais arba vadovais. Napoleonas nuostabiai perprato prancūzų minios psichologiją, tačiau visiškai nepažinojo kai kurių kitų rasių minios¹. Dėl šio neišmanymo jis pradėjo karus su Ispanija ir Rusija ir gavo atkirtį, kuris paspartino jo žlugimą.

Minios psichologija ypač pravarti valstybės vyrui, kuris nori, jeigu ne valdyti minią – tai šiais laikais labai sunku, – tai bent išvengti visiškos jos tironijos.

Tik įgijus minios psichologijos žinių galima suprasti, kad impulsyvi minios prigimtis mažai pasiduoda įstatymų ir institucijų kontrolei ir kad minia negali laikytis jokios jai neprimetamos nuomonės. Minia nepaklūsta taisyklėms, pagrįstoms grynu teoriniu teisingumu ar objektyvumu. Ją patraukti gali tik tai, kas ją jaudina ir vilioja. Ar įstatymų leidėjas, norintis įvesti naują mokes-tį, turėtų pasirinkti teoriškai teisingiausią? Jokių būdu. Galimas dalykas, miniai labiausiai patiktų neteisingiau-

¹ Šių minių neperprato nė įžvalgiausi Napoleono patarėjai. Taleiranas (Talleyrand) rašė: „Ispanija priims jo kareivius kaip išlaisvintojus.“ O ji juos pasitiko kaip plėšrius žvėris. Tai numatyti galėjo tik psichologas, žinantis apie paveldimus rasės instinktus.

šias, bet ne toks akivaizdus ir iš pažiūros neužkraunantis didelės naštos. Taigi minia visada priims netiesioginį mokestį, net labai didelį: kasdienis cento dalies dydžio mokestis, atskaitomas nuo suvartojamų prekių ar paslaugų, neverčia keisti įpročių ir todėl beveik nepiktina minios. Tačiau pakeiskite jį proporcingu mokesčiu nuo algos ar kitų pajamų, atskaitomu vienu mokėjimu, ir jis sukels visuotinį nepasitenkinimą, nors būtų dešimt kartų mažesnis nei pirmuoju atveju sumokėta suma. Nematome kasdienius centus pakeitusi galutinę, gana didelę sumą padaro įspūdį, o surinkta pamažu ji būtų likusi nepastebėta, nes šiam ekonominiam metodui perprasti reikia tam tikro įžvalgumo, kokio minia paprastai neturi.

Šis paprastas pavyzdys labai aiškiai atskleidžia minios mentalitetą. Tai neliko nepastebėta tokio psichologo kaip Napoleonas, tačiau šiuolaikiniai įstatymų leidėjai, nepažįstantys minios sielos, šio principo nepaiso. Iš partitės jie dar neišmoko, kad žmonės nesivadovauja vien grynojo proto rekomendacijomis.

Minios psichologiją galima pritaikyti daugeliu atvejų. Šios srities žinios padeda paaiškinti daugybę istorinių ir ekonominių reiškinių, kurie kitaip būtų nesuprantami.

Net jeigu prie minios psichologijos traukia tik smalsumas, vis tiek verta pasiduoti pagundai. Juk įdomu iš-

tyrinėti žmonių veiklos motyvus kaip kokį mineralą ar augalą.

Mūsų minios sielos studija yra viso labo trumpa sintezė, paprasta mūsų ieškojimų reziumė. Pateiksime tik keletą patariamųjų nuomonių. Kiti galės kasti giliau. Šis darbas yra tik neištyrinėtos teritorijos žemėlapis eskizas².

² **Pavieniai autoriai**, besidomintys minios psichologija, tyrinėjo, kaip jau sakiau, tik minios nusikalstamumą.

Pats tai nagrinėju tik trumpame skyrelyje, o skaitytojui šia tema pasiūlyčiau Tardė (Tarde) tyrimus ir Sigelės (Scipio Sighele) knygėlę *Nusikalstama minia* (*La Foule criminelle*). Pastarajame darbe nėra jokios autoriaus asmeninės idėjos, bet tai psichologams labai vertingų faktų rinkinys. Beje, mano išvados apie minios nusikalstamumą ir moralę visiškai priešingos šių dviejų autorių išvados.

Įvairiuose veikaluose, ypač *Socializmo psichologijoje* (*La Psychologie du Socialisme*), aprašiau keletą minią valdančių psichologinių nuostatų ir jų padarinių. Visa tai taikytina įvairiose situacijose. Briuselio karališkosios konservatorijos direktorius ponas Gevertas (A. Gevaert) neseniai atrado nuostabų būdą, kaip pritaikyti taisykles, taikliai jo pavadintas „minios menu“, kurias pristatėme darbe apie muziką. „Jūsų du darbai, – rašė iškilusis profesorius, prieš išsiųsdamas man savo veikalą, – man padėjo išspręsti problemą, kuri atrodė neįveikiama: minia nuostabiai įsijaučia į šiuolaikinį ar senovinį, vietinį ar užsienio, paprastą ar sudėtingą muzikos kūrinių, jei tik jis atliekamas meistriškai, o muzikantus veda entuziastingas dirigentas.“ Ponas Gevertas nuostabiai atskleidžia, kodėl „kūrinių, kurio nesupranta muzikai emeritai, skaitantys partitūrą darbo kabinetuose, kartais iš karto priima net tie klausytojai, kuriems visiškai svetima atitinkama kultūra.“ Jis taip pat puikiai paaiškina, kodėl kai kurie kūriniai nepalieka estetinio įspūdžio.

